



Position paper van Astrid Roterling (bestuurslid Jeugdzorg Nederland) ten behoeve van het rondetafelgesprek over jeugdbescherming van de vaste commissie J&V op 27 oktober 2021

Inleiding

Het werk van de jeugdbeschermer is belangrijk en een prachtig vak, waarmee we van grote betekenis kunnen zijn voor kinderen en gezinnen. We hebben het met de decentralisatie van de jeugdzorg niet eenvoudig gemaakt voor deze beroepsgroep. Verschillende rapporten die de afgelopen tijd verschenen, laten zien dat de situatie zorgelijk is. Denk bijvoorbeeld aan het landelijke inspectierapport “Kwetsbare kinderen onvoldoende beschermd” uit juli 2021. Hulp voor kinderen en ouders wordt niet op tijd geboden, omdat er wachtlijsten zijn in de jeugdbeschermingsketen en wachtlijsten voor de inzet van passende hulp aan kinderen en ouders. De gecertificeerde instellingen (GI’s) hebben sinds de overgang van de jeugdzorg naar gemeenten moeite om hun bedrijfsvoering op orde te houden. De tarieven die gemeenten bieden voor de jeugdbeschermingstaken lopen zeer uiteen, waardoor er onwenselijke en niet uit te leggen verschillen ontstaan tussen de GI’s. Zij voeren immers allemaal exact dezelfde wettelijke taak uit, in een zeer gereguleerd stelsel. Verder is de problematiek bij de doelgroep zwaarder en complexer geworden. Daarbij komt dat er een toename is van het aantal klacht- en tuchtprocedures, waarbij steeds vaker sprake is van stapeling van procedures. De verandering van het werk en de problematiek op de arbeidsmarkt, in al zijn facetten, maken dat het tegenwoordig erg lastig is om jeugdbeschermers te behouden. Wij moeten het werk met minder mensen doen, omdat het moeilijker is om goed en ervaren personeel te vinden, vooral omdat het aanbod (van minder complexe functies) voor professionals groot is (voor eenzelfde of beter salaris).

De ontstane situatie vraagt om een grote verandering, vandaar dat wij de (revolutionaire) wijzigingen in het voorgestelde toekomstscenario van harte onderschrijven. Ook uit de zorgelijke situatie van de uithuisplaatsingen van kinderen van ouders die gedupeerd zijn door de toeslagenaffaire blijkt dat, naast veranderingen in het jeugdstelsel, veranderingen in het hele sociale domein nodig zijn. Dat toekomstscenario richt zich echter op de langere termijn maar er moet ook sneller iets gebeuren. De stelselverantwoordelijke kan nu al de juiste voorwaarden creëren voor een beter werkend jeugdbeschermingsstelsel en dus betere zorg voor de meest kwetsbare gezinnen. Nu al kan worden bepaald dat er langdurige contracten voor de GI’s moeten komen, dat de verantwoording landelijk uniform wordt geregeld en dat er één landelijk tarief komt, dat verder gaat dan het dekken van de kosten. Zo komt er echt meer tijd voor gezinnen en ontstaat er ruimte voor kwaliteitsverbetering. Maar denk ook aan het vereenvoudigen van het systeem van klacht- en tuchtrecht en het leggen van verbinding met volwassen-GGZ en volwassen (schuld)hulpverlening. Kortom, er is al veel dat de stelselverantwoordelijke op dit moment kan doen om er voor te zorgen dat de GI’s en de jeugdhulpaanbieders de transformatie naar het gewenste toekomstbeeld ook echt kunnen maken.

Aangezien de aanleiding voor uw rondetafelgesprek het RSJ-advies over het toekomstscenario is, ga ik hieronder specifiek in op de vier aanbevelingen van de RSJ.

RSJ aanbeveling 1

Maak duidelijk hoe dit scenario het probleem oplost van het gebrek aan tijdige en passende hulp aan kinderen en ouders

Wij zijn het eens met het RSJ dat de voorgestelde structuurwijzigingen het probleem van het gebrek aan tijdige en passende hulp aan kinderen en ouders niet vanzelf oplost. Het is wel een randvoorwaarde dat er in de regio voldoende - verbonden en systemische - (hoog)specialistische zorg voor de doelgroep van 0 tot 100 beschikbaar is. Hiertoe is het noodzakelijk dat er sprake is van een brede gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle partners in het sociaal domein voor het bieden van passende hulp en ondersteuning aan kinderen en ouders, zodat de problemen integraal kunnen worden aangepakt.



Uit wetenschappelijk onderzoek en ervaring weten we dat in gezinnen die bij de Jeugdbescherming komen, onveiligheid voor het grootste deel voortkomt uit de persoonlijke problematiek en risicofactoren bij opvoeders, vaak overgedragen van generatie op generatie. Stress- en risicofactoren leiden er vaak toe dat opvoeders onbedoeld onvoldoende aandacht hebben voor en zicht hebben op wat hun kinderen in emotioneel, fysiek en pedagogisch opzicht nodig hebben. Denk aan (een vermoeden van) psychische problemen, trauma, verslaving, (licht) verstandelijke beperking en agressieproblemen. Vaak gepaard met stress op bestaanszekerheden (relatieproblemen, geldzorgen, huisvestingsproblemen, problemen met werk en opleiding of met justitie). Wij moeten naast opvoeders staan, zodat zij weer hun opvoedrol (al dan niet met formele en informele hulp) kunnen oppakken. Echter, jeugdbescherming heeft in het huidige stelsel alleen invloed op de inzet van jeugdhulp, terwijl ook het inzetten van volwassenhulp een sleutel voor duurzame verandering en het oplossen van problemen is. Dat vraagt om integratie van de domeinen jeugdzorg, WMO en volwassenhulpverlening in het sociaal domein, waarbij ook de volwassen-GGZ en andere volwassenzorg aangehaakt wordt. De aanpak van (jeugd)criminaliteit en strafrecht in brede zin is hiermee tevens onlosmakelijk verbonden. De oorzaak van het gedrag is vaak te vinden in de gezinsproblematiek en/of ontwikkelingsbedreiging van de jeugdige. Integraal werken vraagt ook om integrale rechtspraak op alle gebieden, zoals ook in het toekomstscenario wordt voorgesteld (bestuursrecht, strafrecht, civielrecht).

RSJ aanbeveling 2

Stel kinder- en mensenrechten centraal

Wij zijn het eens met het RSJ dat kinder- en mensenrechten meer centraal moeten staan. Ingevolge artikel 3 IVRK dient het belang van het kind altijd de eerste afweging te zijn in alle beslissingen die worden genomen. In de praktijk zien wij dat het recht op bescherming van het kind kan botsen met rechten van anderen. Wij zijn van mening dat bij conflict van rechten, het recht op bescherming van het kind altijd voorgaat. Als we de rechten van kinderen en ouders echt willen beschermen, moeten kinderen en hun gezin in een vroeg stadium worden geholpen. Hiervoor zijn grote inhoudelijke veranderingen nodig, waarbij de focus dus niet alleen moet liggen op het verbeteren van het jeugdstelsel, maar ook op het integreren van volwassenhulp én het gehele sociale domein. Uiteindelijk heeft ieder kind recht op een veilige opvoedsituatie en moeten ouders een eerlijke kans krijgen om deze aan hun kinderen te kunnen geven. In dat verband dient passende hulp en steun bij voorkeur plaats te vinden in de thuissituatie. Veiligheid moet in huis worden gebracht door hulp voor ouders en kinderen die direct beschikbaar is en indien nodig compenserend en langdurig thuis wordt gegeven.

RSJ aanbeveling 3

Beleg de verantwoordelijkheid voor het gedwongen kader uitsluitend bij de Rijksoverheid

Hoewel dit aansluit bij onze oproep tot landelijke tarieven en een landelijk verantwoordingskader is het een valkuil om de oplossing van de problemen te zoeken in een structuuroplanning. Met het overhevelen van de jeugdbescherming naar het rijk, zijn niet alle problemen voor de jongeren en hun gezinnen opgelost. Veel belangrijker is dat wordt nagestreefd dat alle gemeenten eenduidig werken vanuit een gezamenlijk kader, met gezamenlijke taal met dezelfde methodiek en regels, met uniforme verantwoordingseisen aan de GI's en met uniforme tarieven. Er zijn nu te veel verschillende invullingen. Uitgangspunt moet zijn dat kinderen en gezinnen in de verschillende regio's de hulp krijgen die zij nodig hebben. Een bevoegde autoriteit om gemeenten hier op aan te spreken, en die indien nodig kan handhaven, is hiervoor nodig. De stelselverantwoordelijkheid van de Rijksoverheid kan ook steviger ingevuld worden zonder overdracht van de gehele verantwoordelijkheid van het gedwongen kader. Net zoals voor de GI's kunnen er ook inhoudelijke en randvoorwaardelijke kaders aan gemeenten worden opgelegd.



RSJ aanbeveling 4

Laat het perspectief van kind en ouder leidend zijn in de uitvoering van jeugdbeschermingsmaatregelen

In dit verband wordt verwezen naar het doen van onafhankelijk onderzoek en de nadere uitwerking van de rechtspositie en de rechtsbescherming van kinderen en ouders. In onze inspraakreactie¹ op het toekomstscenario hebben wij ook benadrukt dat de rechtsbescherming voor iedereen duidelijk en goed georganiseerd moet worden. Ook wij zijn van mening dat ouders en kinderen een beroep moeten kunnen doen op gratis rechtsbijstand bij gedwongen hulpverlening en dat klacht- en tuchtrechtprocedures eenvoudiger moeten. Mocht er, ondanks de integrale benaderingen en kwalitatief hoogwaardige analyse en diagnostiek, toch een verschil in zienswijze zijn, dan zijn zorgvuldige beslisvormingsprocessen vereist. Wat ons betreft wordt dit niet bereikt door een extra toetsende (overheids)instantie, maar door daadwerkelijk onafhankelijke beslisdiagnostiek waarin zowel diagnostiek van ouders en diagnostiek van kinderen wordt meegenomen. De rechter zou in dit verband ruimere toetsingsmogelijkheden moeten krijgen voor het oproepen van getuigen of het inroepen van contra-expertise. Hierbij is het van belang dat er voor rechters voldoende mogelijkheden en financiële middelen zijn om kwalitatief goede onafhankelijke beslisdiagnostiek in te zetten.

Conclusie

Hoewel het toekomstscenario dus nog geen volledig antwoord geeft op alle problemen die er op dit moment spelen in het (jeugd)zorgstelsel, zijn wij van mening dat de contouren die worden geschetst in het toekomstscenario een belangrijke stap zijn in de goede richting. Het in zijn geheel uitvoeren van het toekomstscenario is wat ons betreft een belangrijke voorwaarde, dus inclusief de rol van de Raad voor de Kinderbescherming. Dit soort grote veranderprocessen kosten veel tijd en energie van alle partijen. Om daadwerkelijk tot een verbetering te komen wordt ook aan de politiek gevraagd om de benodigde tijd te geven om deze veranderingen vorm te geven. Laten we eerst via “proeftuinen” stapsgewijs verder experimenteren. Daarnaast moet er natuurlijk ook niet alleen aandacht zijn voor de toekomst, maar zeker óók voor het heden en concrete verbeteringen op weg naar de toekomst. Op korte termijn kan er bijvoorbeeld worden gezorgd voor passende tarieven en een sterkere regie door de stelselverantwoordelijke. Immers, alleen gezonde en robuuste gecertificeerde instellingen en jeugdhulpaanbieders kunnen, samen met de expertise van al hun professionals, de transformatie naar de gewenste toekomst maken.

Graag wijs ik u ook op de volledige [reactie](#) van Jeugdzorg Nederland bij de internetconsultatie over het toekomstscenario kind- en gezinsbescherming.

¹ <https://www.jeugdzorgnederland.nl/wp-content/uploads/2021/06/Reactie-Jeugdzorg-Nederland-1.pdf>